

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

Do użytku służbowego

Egz. Nr 22

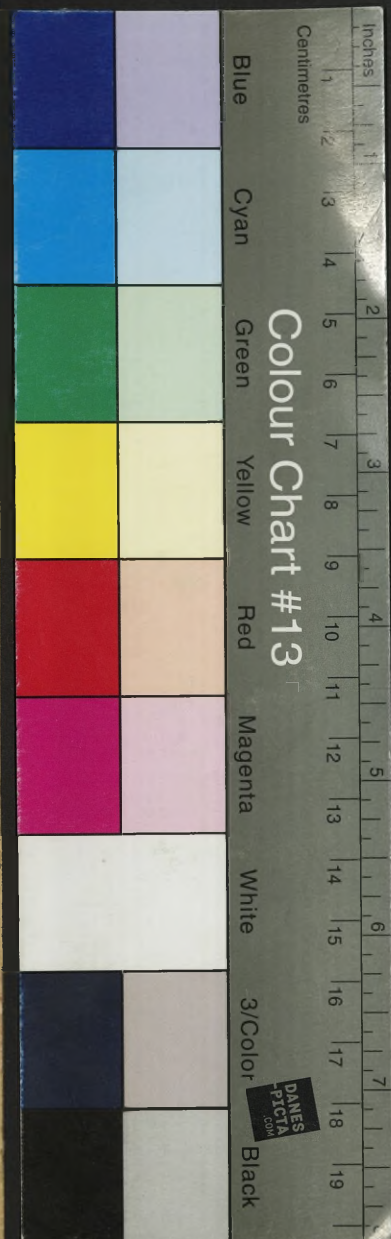
Płk doc. dr Wacław IZYDOREK

**Temat 6: WYBRANE PROBLEMY JEDNOŚCI PROCESU
NAUCZANIA I WYCHOWANIA W AKADEMII
SZTABU GENERALNEGO WP**

(Materiał szkoleniowy na kurs naukowo-rekreacyjny)

11145

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

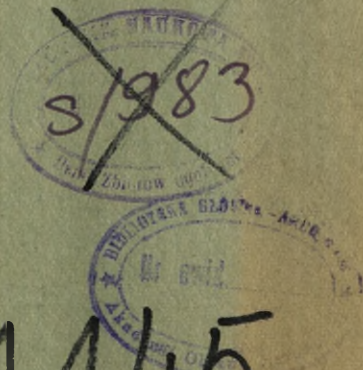
Do użytku służbowego

Egz. Nr 22

Plk doc. dr Wacław IZYDOREK

Temat 6: WYBRANE PROBLEMY JEDNOŚCI PROCESU NAUCZANIA I WYCHOWANIA W AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

(Materiał szkoleniowy na kurs naukowo-rekreacyjny)

11145

17th Wottonsier miastko
10th Zapeto. / wostis iach
/ scukli kistor
/ wojshowej

- 1) przedmiot - stuchae
- 2) podmiot - nowar akas
- 3) bore

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

Do użytku służbowego

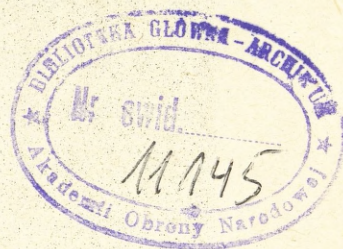
Egz. nr ²²...

płk doc.dr. Waław IZYDOREK

Temat 6: WYBRANE PROBLEMY JEDNOŚCI PROCESU NAUCZANIA I WYCHOWANIA
W AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

/materiał szkoleniowy na kurs naukowo-rekreacyjny/

22

WARSZAWA

1987 r.

S P I S T R E Ś C I

	str.
1. Zakres pojęć nauczanie i wychowanie oraz ich współzależność	3-7
2. Główne dziedziny wychowania słuchaczy ASG WP	7-9
3. Cechy charakterystyczne procesu dydaktycznego ASG WP wpływające na konieczność powiązania go z procesem wychowania słuchaczy	9-15
4. Sposoby nasycania procesu dydaktycznego wartościami wychowującymi	15-24
5. Znaczenie kultury pedagogicznej i mistrzostwa dydaktycznego nauczyciela akademickiego w kształtowaniu modelu osobowo-zawodowego absolwenta ASG WP	25-30

B i b l i o g r a f i a

Załączniki:

- Nr 1 - Struktura wartości ideowo-moralnych.
- Nr 2 - Struktura wartości intelektualno-zawodowych.
- Nr 3 - Struktura wartości etyczno-kulturalnych.
- Nr 4 - Struktura wartości fizycznych.
- Nr 5 - Model osobowo-zawodowy absolwenta ASG WP.

1. Zakres pojęć nauczanie i wychowanie oraz ich współzależność.

Podając problematykę jedności nauczania i wychowania należałoby na wstępie wyjaśnić co każde z tych pojęć oznacza i jakie między nimi występują zależności. Jest to niezbędne ponieważ pojęcia te i ich powiązanie są przez nauczycieli akademickich naszej uczelni różnie interpretowane.

Pedagogika rozróżnia wychowanie w szerokim i wąskim tego słowa znaczeniu. W szerokim znaczeniu najczęściej przez wychowanie rozumie się "świadomie organizowaną działalność ludzką, której celem jest wywołanie zamierzonych zmian w osobowości człowieka".^{x/} Nie wdając się w szczegółowe rozważania można przyjąć, że zmiany w osobowości człowieka wywoływane są przede wszystkim w wyniku zabiegów dydaktycznych i wychowawczych. A zatem w skład wychowania w szerokim rozumieniu wchodzi zarówno nauczanie jak i wychowanie.

Co z kolei należy rozumieć przez pojęcie wychowanie w drugim z wyróżnionych znaczeń - tj. w sensie węższym. Odpowiedź na to pytanie nie jest prosta. Problem dotyczy przede wszystkim rozgraniczenia między zakresami pojęć: wychowania oraz nauczania. Jak już wspomniano oba te pojęcia wchodzi w skład tego, co się nazywa wychowaniem w szerokim znaczeniu.

Zdefiniowanie wychowania w taki sposób, aby uwydatniona została jego odrębność od nauczania, nastrocza wiele trudności. Są one związane z faktem, że procesy odpowiadające tym pojęciom przeważnie występują łącznie, a co więcej, ściśle ich łączność uważa się za niezbędną. Toteż dość często można spotkać pogląd o bezsensowności wszelkich dążeń do terminologicznych uściśleń, uznając pojęciowe oddzielenie wychowania od nauczania za niepotrzebne i niemożliwe zarazem. Pogląd taki jest dość powszechny w naszej uczelni. Z poglądem takim trudno jednak się zgodzić, skoro bowiem używa się

x/ Por. W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Wyd. PWN, Warszawa 1976 r. s. 33.

1. H. Muszyński, Zarys teorii wychowania, Wyd. PWN, Warszawa 1980 r. s. 25.

dwóch odrębnych terminów, to widocznie muszą one coś innego oznaczać. Nie stanowi także argumentu na rzecz nieróżnicowania tych pojęć teza, że przecież w praktyce nauczanie i wychowanie mają się ściśle łączyć ze sobą. Wręcz przeciwnie, właśnie po to, aby je zintegrować, należy tym bardziej uświadomić sobie na czym polegają ich odrębność.

Przedstawiciele poglądu, że rozróżnianie wychowania od nauczania jest niemożliwe, stwierdzają zazwyczaj, że "dobre nauczanie jest zawsze także kształtowaniem postaw, wartości i motywacji, a więc jest zarazem wychowaniem. Z tego punktu widzenia, nauczanie - po prostu - ma się ściśle łączyć z wychowaniem i tylko takie nauczanie byłoby pełnowartościowe. Nie można jednak zaprzeczyć temu, że możliwe jest także nauczanie poprzestające na przekazywaniu słuchaczom wyłącznie wiadomości, umiejętności czy nawyków, a więc tzw. dyspozycji instrumentalnych. To prawda, że w toku nawet takiego nauczania kształtują się, niejako ubocznie, także określone postawy, przekonania lub wartości, a więc dyspozycje kierunkowe - ale, co jest różnicą istotną, pozostają one poza sferą zainteresowań nauczającego. Oczywiście o takim nauczaniu można powiedzieć, że jest ono niepełne a nawet mało wartościowe, to jednak nie da się zaprzeczyć, iż mamy tutaj do czynienia z nauczaniem.

Dochodzimy w ten sposób do uwidocznienia różnicy zachodzącej między zakresami pojęć "nauczanie" oraz "wychowanie" w jego wąskim znaczeniu. Jak widać, można je dość dokładnie określić przez wzięcie pod uwagę tego, jakie dziedziny osobowości słuchacza są w jednym z tych procesów, a jakie w drugim - przedmiotem zabiegów kształtujących. Można wyróżnić dwie grupy dyspozycji psychicznych składających się na jego osobowość: dyspozycje instrumentalne oraz dyspozycje kierunkowe. Pierwsze z nich to przede wszystkim wiedza, umiejętności, nawyki, inteligencja i uzdolnienia; natomiast

drugie to ideały, postawy, przekonania, upodobania czy zainteresowania. Jak widać, pierwsze odnoszą się do strony intelektualno-
sprawnościowej osobowości, drugie natomiast do jej strony emocjonalno-wolicjonalnej. Innymi słowy, działanie zmierzające do kształtowania lub rozwinięcia w osobowości słuchacza dyspozycji instrumentalnych, a więc wiedzy, umiejętności, nawyków, to nauczanie itp. Natomiast działanie zmierzające do kształtowania lub rozwinięcia dyspozycji emocjonalno-wolicjonalnych słuchacza, czyli wzorowej postawy społeczno-politycznej, naukowego światopoglądu i charakteru, to wychowanie w węższym tego słowa znaczeniu, czyli wychowanie właściwe.

Należy podkreślić, nie tylko zasadniczą odrębność tych dyspozycji, lecz także braku ścisłego związku zależnościowego między nimi. Oznacza to, że posiadanie jakichś dyspozycji kierunkowych nie pociąga za sobą samorzutnego nabycia dyspozycji instrumentalnych i odwrotnie. Znane są przypadki, że człowiek o rozwiniętych dyspozycjach instrumentalnych, tzn. wysokim poziomie wykształcenia ma słabo rozwinięte pożądane dyspozycje kierunkowe albo wykazuje dyspozycje wręcz niepożądane /jest przysłowiowym wykształconym chemem/. Zdarza się również, że człowiek z dobrze rozwiniętymi dyspozycjami kierunkowymi ma niedostateczne dyspozycje instrumentalne /jest przysłowiowym niedouczoneym inteligentem/.

Możliwe jest, oczywiście, także równoległe rozwijanie się obu tych grup dyspozycji, wymaga to jednak sprzyjających warunków dla jednych i drugich. Nie występuje żaden automatyczny niejako związek między kształtowaniem się wiedzy i umiejętności człowieka a kształtowaniem się jego postaw i ideałów. Wynika stąd, że nie zachodzi także żaden samorzutny związek między nauczaniem a wychowaniem. Aby zapewnić jedność nauczania i wychowania, muszą być podjęte równoległe działania, które obliczone są na kształtowanie dyspozycji instrumentalnych, oraz działania zmierzające do kształtowania określonych dyspozycji kierunkowych, a w sumie osobowości słuchacza.

Te właśnie działania mogą i powinny stanowić jedność, i w jej to wypadku można mówić o integralnym procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Procesu dydaktycznego w akademii nie można zatem rozpatrywać w oderwaniu od procesu wychowawczego, gdyż nie tylko występują one w ścisłych związkach, ale również we wzajemnych zależnościach. Obydwa te procesy stanowią jedność, bowiem zdobywana wiedza, umiejętności i nawyki, łączone ściśle z działalnością praktyczną i zachowaniem słuchaczy, z kształtowaniem walorów moralno-bojowych, dotyczą w istocie kształtowanie osobowości. Owa jedność oznacza, że nauczyciele akademicki muszą nie tylko znać zasady nauczania i wychowania, ale również posiadać umiejętności ich łączenia.

Osiągnięcie celów wychowawczych w procesie dydaktycznym nie jest zadaniem łatwym. Złożoność procesu wychowania w porównaniu z procesem dydaktycznym przejawia się między innymi w jego organizacji. W procesie dydaktycznym są określone przedmioty nauczania; zakres materiału, który powinien być opanowany przez słuchaczy na poszczególnych latach studiów; kolejność zajęć, liczba godzin itp. Wychowania, niestety, tak zaplanować nie można. Nauczyciele akademicki nie mogą, na przykład postawić sobie zadania uczynienia słuchaczy odważnymi, stanowczymi, zdecydowanymi itp. już w pierwszych miesiącach studiów. Nie wynika to wcale z nieświadomości sobie tego, jaki powinien być słuchacz, jakie walory ma posiadać, lecz jest to spowodowane złożonością, długotrwałością i trudnością procesu kształtowania jego dyspozycji kierunkowych.

Trudność realnego planowania procesu wychowawczego wynika także ze znacznie większych różnic występujących u poszczególnych słuchaczy w strukturze osobowości niż w poziomie wiedzy i umiejętności. Ponadto różnice w zasobie wiedzy i umiejętnościach, stosownie do wymagań programowych, mogą być usunięte w znacznie krótszym czasie i przy mniejszym nakładzie sił niż ukształtowane w ciągu dotych-

czasowego życia cechy charakteru, sądy, przekonania itp.

Złożoność procesu wychowania wynika ponadto z faktu, że o wiele trudniej jest sprawdzić jego rezultaty niż efekty nauczania. Nie można bowiem sprawdzić socjalistycznej ideowości, patriotyzmu, rzetelności itp. tak dokładnie jak, na przykład znajomości zasad organizacji i prowadzenia natarcia przez pz /pcz/. Problem ten jest szczególnie istotny w wychowaniu słuchaczy, ponieważ niesłychanie trudno ocenić wyniki ich wychowania w czasie studiów.

Proponowane p r o b l e m y do przemyślenia i dyskusji:

- czy w podległych jednoetkach dydaktyczno-nauczonych akademiach doceniana jest potrzeba łączenia nauczania z wychowaniem?
- jak w warunkach naszej uczelni należy rozumieć różnice między nauczaniem i wychowaniem oraz rzeczywistą ich integrację?
- co najczęściej utrudnia lub ułatwia stosowanie zasady jedności nauczania i wychowania?
- czy nauczyciele akademicki potrafią właściwie łączyć nauczanie z wychowaniem?

2. Główne dziedziny wychowania słuchaczy ASG WP

W naszej uczelni obserwuje się zjawisko niejednorodności interpretowania przez nauczycieli akademickich szeregu problemów dotyczących wychowania słuchaczy. Jednym z nich są dziedziny wychowania. Wyodrębnienie tego rodzaju dziedzin jest szczególnie potrzebne przy organizacji działalności dydaktyczno-wychowawczej oraz ocenianiu ich rezultatów. W pierwszym wypadku jest ono przydatne przy przydzielaniu różnym ogniwom lub osobom węzłowych zadań wychowawczych, w drugim natomiast umożliwia - tak konieczne świadomienie sobie, na którym odcinku wychowania uzyskuje się wyniki zadawalające, a na którym odbiegają one od ustalonych standardów.

Wychowanie jako działalność celową można dzielić i klasyfikować w różny sposób, wśród wielu możliwych dwa systemy klasyfikacyjne zdobyły sobie w teorii wychowania równorzędne prawo obywatelstwa. Pierwszy z nich za zasadę podziału przyjmuje strefy rzeczywistości.

w ramach których toczą się procesy wychowawcze, drugi natomiast polega na wyodrębnieniu dziedzin wychowania według podstawowych rodzajów dyspozycji osobowościowych, które są przez to wychowanie kształtowane.

Pierwsza klasyfikacja uwzględnia fakt, że wychowanie polega na przygotowaniu człowieka do życia w obrębie pewnych sfer rzeczywistości, dokonującym się przez wprowadzenie wychowanka w różne dziedziny życia. Na tej zasadzie wyróżniono takie dziedziny wychowania, jak: wychowanie przez życie społeczne, wychowanie przez naukę, wychowanie przez sztukę, wychowanie przez pracę, wychowanie przez sport itd. Dziedziny te można mnożyć przez wyodrębnianie coraz węższych wycinków życia, do których odnoszą się określone procesy wychowawcze.

Drugi rodzaj klasyfikacji wychowania, polega na wyłonieniu dziedzin wychowania według tego, co ono w człowieku kształtuje. Uzasadnienie tego podziału ma charakter zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. Oba zaś te aspekty spotykają się w podstawowej tezie, głoszącej, że kształtowanie poszczególnych rodzajów dyspozycji osobowościowych wymaga odpowiednich dla każdego z nich zabiegów wychowawczych. Inaczej np. kształtuje się sferę intelektu człowieka, a inaczej jego uczucia patriotyczne lub sprawność fizyczną. Co więcej, do kształtowania danego rodzaju dyspozycji konieczne jest odpowiednie organizowanie działalności wychowawczej.

Na tej zasadzie wyłoniono takie dziedziny wychowania, jak:

- wychowanie ideowo-moralne;
- wychowanie intelektualne;
- wychowanie estetyczne;
- wychowanie fizyczne. X/

X/ Podstawowe elementy struktury w/w dziedzin wychowania przedstawiają załączniki nr 1-4. Załączniki zaczerpnięto z opracowania "Podstawy teorii wychowania wojskowego" cz. II. K. ŻEGNALEK. Wyd. ASG WP, IDW Warszawa 1983 r.

Łatwo zauważyć, że także tutaj możliwe jest wyodrębnianie coraz węższych dziedzin wychowania przez ograniczanie sfer osobowości, do których się ono odnosi. Tak np. zawężając sferę osobowości słuchaczy do postaw ideowo-politycznych można między innymi mówić o wychowaniu patriotycznym, wychowaniu internacjonalistycznym, wychowaniu laickim itp.

Każdy z przedstawionych podziałów wychowania ma pewne zalety, ale także pewne wady. Ocena zalet jest zależna od tego do jakich celów ma być zastosowana klasyfikacja. Co zaś się tyczy wad, są one w znacznej mierze wspólne. Sprowadzają się do tego, że usiłuje się dzielić to, co stanowi integralną całość. Całością jest bowiem zarówno osobowość, jak też życie społeczne, które ją kształtuje. Toteż każdą z tych klasyfikacji należy traktować jako coś umownego.

Proponowane **p r o b l e m y** do przemyślenia i dyskusji;

- czy w procesie dydaktyczno-wychowawczym słuchaczy, każda dziedzina wychowania powinna być traktowana z jednakową odpowiedzialnością, czy też niektóre z nich powinny być traktowane priorytetowo?
- jaka powinna być rola wydziałów, instytutów i katedr w rozwijaniu poszczególnych dziedzin wychowania - wszystkich jednakowa, czy niektórych jednostek wiodąca?
- + czy w naszej uczelni istnieją możliwości wychowania estetycznego słuchaczy?

3. Cechy charakterystyczne procesu dydaktycznego ASG WP
wpływające na konieczność powiązania go z procesem
wychowania słuchaczy

Bardzo istotny wpływ na wychowanie słuchaczy wywiera proces dydaktyczny. Ten nurt działalności akademii najbardziej angażuje słuchaczy. Przejawiana przez nich aktywność ma tu charakter zorga-

nizowany, a czynnikiem organizującym są nauczyciele akademicy. Ich oddziaływanie na słuchaczy jest bezpośrednie i oni w stopniu wyższym niż słuchacze decydują o charakterze interakcji zachodzących w toku zajęć dydaktycznych. Jeśli uwzględnić przy tym fakt systematyczności i powtarzalności sytuacji, to należy uznać, że w dydaktycznym nurcie pracy uczelni tkwi bogactwo możliwości celowych oddziaływań wychowawczych mogących pozostawić trwały ślad w psychice słuchaczy.

Tę sferę działalności akademii trzeba więc spostrzegać nie tylko z punktu widzenia realizacji celów dydaktycznych wykładanych przedmiotów, ale także i przede wszystkim ze względu na ogólne cele uczelni. Nie można zgodzić się z taką sytuacją, w której podstawowy nurt działalności uczelni nie byłby celowo wykorzystywany do przyswajania przez słuchaczy ideałów i wartości, kształtowania systemów postaw, wdrażania do pracy itp.

W procesie dydaktycznym każdej uczelni nieodłącznie występują: treści, formy i metody nauczania, środki dydaktyczne, nauczyciele akademicy, słuchacze i warunki w jakich proces dydaktyczny przebiega. Akademia Sztabu Generalnego WP jest akademią dowódczo-sztabową. Powoduje to, że poszczególne elementy jej procesu dydaktycznego posiadają pewną specyfikę, która powinna być uwzględniona w procesie wychowania słuchaczy.

Treści nauczania w akademii można by rozpatrywać w wielu aspektach. Wydaje się jednak, że na szczególną uwagę zasługuje ich ukierunkowanie na walkę zbrojną. Powoduje to nasycenie treści między innymi takimi pojęciami jak "rozgromić", "rozbić", "zniszczyć", "zlikwidować", itp. Za tymi sformułowaniami kryją się bardzo konkretne skutki, jak pozbawienie przeciwnika życia i nierzadko śmierć - w zależności od szczebla dowodzenia - setek a nawet tysiący podległych żołnierzy. W tej sytuacji wyłaniają się liczne dylematy wychowawcze zwłaszcza w dziedzinie wychowania moralnego i estetycznego.

Są to problemy bardzo trudne ale często podnoszone przez słuchaczy, zwłaszcza na zajęciach z teorii szkolenia i wychowania wojskowego.

Formy i metody nauczania stosowane w naszej uczelni wywołują w czasie zajęć różny stopień aktywności słuchaczy oraz różne możliwości jej wywoływania przez nauczycieli akademickich. Z analizy form i metod nauczania wynika, że w dużej mierze charakteryzują się one jednostronnym nastawieniem; sporo miejsca zajmuje w nich nauczanie oparte na przekazywaniu słuchaczom gotowej wiedzy i jej odtwarzaniu. W tej sytuacji aktywność słuchaczy sprowadza się głównie do przyswajania gotowej wiedzy. Ten rodzaj uczenia angażuje przede wszystkim procesy pamięci. Słuchacz bowiem koncentruje się na odbiorze treści, ich przyswojeniu, utrwaleniu /zapamiętaniu/, a następnie - jeśli zachodzi taka potrzeba - przypomnieniu i odtwarzaniu tych treści.

Potwierdzeniem tego zjawiska mogą być egzaminy i kolokwia, które wykazują, że jeśli sprawdza się zasób informacji /pytania pokrywają się z treścią podręczników i skryptów/, to poziom odpowiedzi jest wysoki. Ale kiedy sprawdza się użytkowanie tych informacji, przetwarzanie ich w nowe konstrukcje potrzebne do rozwiązywania pojawiających się problemów, to poziom odpowiedzi jest znacznie niższy a nierzadko nawet niezadawalający. Podobnych zjawisk można dopatrzeć się również na seminariach i ćwiczeniach taktyczno-operacyjnych. Stąd wniosek, że na zajęciach rozwija się przede wszystkim pamięć słuchaczy.

Tymczasem w postulowanym modelu osobowo-zawodowym absolwenta ASG WP wskazuje się nie tylko na potrzebę kształtowania różnych cech pamięci ale również na wysoki poziom rozwoju procesów myślenia, umożliwiające samodzielne rozwiązywanie różnych problemów taktyczno-operacyjnych. Chodzi bowiem o to, aby słuchacz "umiał myśleć".

Osiąganie tego rodzaju rezultatów związane jest przede wszystkim z koniecznością szerokiego stosowania aktywizujących metod nauczania.

Czynności zewnętrzne towarzyszące tym metodom oraz operacje myślowe zachodzące w ich toku /analiza, synteza, porównanie, abstrahowanie, uogólnianie, wnioskowanie/ zmieniają zasadniczo nastawienie słuchaczy, wywołując u nich czynny stosunek do poznawanej wiedzy.

W rezultacie wzrasta nie tylko zdolność słuchacza do samodzielnego opanowywania wiedzy, ale także pojawiają się warunki, w których może on zrozumieć społeczną wartość wiedzy, mogą się rozwijać jego uczucia i wola związane z dążeniem do jej zdobywania i użytkowania oraz pozytywna motywacja do tego rodzaju aktywności.

Przedstawione kierunki aktywności umysłowej i rozwijania własnego umysłu słuchacza przede wszystkim wiążą się z wychowaniem intelektualnym. Zadaniem bowiem tego wychowania jest kształtowanie postaw intelektualnych słuchaczy a w tym dociekliwości poznawczej, racjonalizmu myślenia, krytycyzmu, otwartości umysłu, uczciwości intelektualnej, innowacyjności a więc wszystkich tych cech jakie powinien posiadać absolwent ASG WP.

Celowe oddziaływania wychowawcze na słuchaczy w toku procesu dydaktycznego są związane, po pierwsze - z tworzeniem warunków do tego, aby przejawiali różnorodną aktywność a po drugie - z wywoływaniem i pobudzaniem motywacji ku tego rodzaju aktywności. Jedno i drugie zależy od nauczyciela akademickiego, którego możliwości w tym zakresie są bardzo rozległe. Wiążą się one jednak z koniecznością przewartościowania stosunku aktywności prowadzącego zajęcia do aktywności słuchaczy. Trzeba bowiem wyraźnie uświadomić sobie fakt, iż ciągle w naszej uczelni czynny jest w procesie dydaktycznym przede wszystkim nauczyciel akademicki, przy czym aktywność ta nie pociąga za sobą dostatecznego działania słuchaczy. Tymczasem aktywność nauczyciela posiada wartość o tyle, o ile w wyniku wprowadza się w sytuacjach dydaktycznych elementy aktywizujące słuchacza i motywujące tę aktywność.

W akademii podejmuje się wiele przedsięwzięć zmierzających do

zwiększenia efektywności procesu dydaktycznego aby rozwijać w toku tego procesu wielorakie dyspozycje słuchaczy, ale ciągle zbyt mało uwagi zwraca się na działania nauczycieli z myślą o oddziaływaniu wychowawczym na słuchaczy. Chodzi o to, że funkcje aktywizowania i motywowania może wypełniać wyłącznie taki nauczyciel akademicki, który występuje w roli organizatora aktywności poznawczej słuchaczy. W tego rodzaju poczynaniach nauczyciela wyraża się istota oddziaływania wychowawczego w czasie zajęć dydaktycznych.

Studia w akademii podejmują oficerowie w wieku do 35 lat.

Posiadają ukończone wyższe studia zawodowe i kilkuletni staż służby zawodowej. Fakty te powodują, że słuchaczami są oficerowie pod wieloma względami już ukształtowani w wyniku wcześniejszych wpływów i oddziaływań. W sensie prawnym osiągnęli dojrzałość i samodzielność. W rzeczywistości jednak w dalszym ciągu pozostają w okresie intensywnego rozwoju osobowo-zawodowego. Istnieją bowiem dziedziny osobowości, niezwykle ważne dla życia oficera, których rozwój następuje i osiąga pełnię właśnie podczas studiów w akademii, a które powinny być kształtowane i wykorzystywane w procesie dydaktyczno-wychowawczym z myślą o rozwoju osobowości słuchaczy. Dotyczy to zwłaszcza rozwoju intelektualnego, zamiłowań i zainteresowań zawodowych; rozwoju wyobraźni taktyczno operacyjnej; rozwijania zdolności samodzielnego myślenia, ugruntowania naukowego światopoglądu i wielu innych cech zawartych w modelu osobowo-zawodowym absolwenta ASG WP.

Warunki realizacji procesu dydaktycznego akademii również posiadają wiele cech specyficznych. Akademia jest najstarszą uczelnią typu akademickiego ludowego WP. Spełnia wiodącą rolę w siłach zbrojnych w dziedzinie sztuki wojennej. Przygotowała dla sił zbrojnych kilkusetosobną rzeszę oficerów o wysokich kwalifikacjach wojskowych i ideowo-politycznych. Wielu z nich zajmuje kluczowe stanowiska w Sztabie Generalnym WP, dowództwach i sztabach okręgów wojskowych, rodzajów sił zbrojnych, szefostwach rodzajów wojsk i służb, dowódz-

twach i sztabach związków taktycznych i oddziałów oraz w szkolnictwie wojskowym. Obecnie kształci oficerów również dla innych armii państw Układu Warszawskiego. Znajduje się w Warszawie, która posiada bogatą historię i stanowi bardzo ważny ośrodek życia kulturalnego. Dysponuje dobrze przygotowaną kadrą dydaktyczno-naukową i dobrze rozwiniętą bazą szkoleniową. Zajęcia ze słuchaczami prowadzone są nie tylko w uczelni ale także w różnych rejonach naszego kraju. Studia w akademii trwają stosunkowo długo, bo 3 lata. Nie trudno dostrzec, że zasygnalizowane tylko niektóre momenty dotyczące warunków realizacji procesu dydaktycznego sprzyjają zarówno nauczaniu jak i wychowaniu. Możliwości te powinny być wykorzystywane harmonijnie i konsekwentnie przez wszystkich nauczycieli akademickich zarówno w czasie zajęć dydaktycznych programowych, jak i w działalności pozalekcyjnej, w tym zwłaszcza w ramach pracy samokształceniowej słuchaczy.

Z procesem dydaktyczno-wychowawczym akademii ściśle powiązana jest działalność organizacji partyjnych. Jedną z właściwości tych organizacji w ASG WP jest wysoki stopień upartyjnienia nauczycieli akademickich i słuchaczy oraz stosunkowo długi staż przynależności partyjnej. Powoduje to, że w organizacjach partyjnych skupiona jest wielka potencjalna siła zdolna do wnikania we wszystkie problemy nauczania i wychowania słuchaczy. Na ogół dostrzegają one ścisły związek między nauczaniem i wychowaniem. Jednak na zebraniach partyjnych główny ciężar dyskusji z reguły przenosi się na problemy nauczania. Natomiast problemy wychowania najczęściej traktowane są marginesowo. Wydaje się, że za mało uwagi zwraca się na wysuwanie konstruktywnych propozycji w zakresie zwiększania efektywności oddziaływania organizacji partyjnych na proces wychowawczy, zwłaszcza w zakresie wychowania ideowo-politycznego. W tym celu należałoby - w myśl Uchwały IV Plenum KC PZPR - poszukiwać nowych form działania, dostosowanych do konkretnych warunków i potrzeb naszej uczelni.

Proponowane p r o b l e m y do przemyślenia i dyskusji:

- które elementy procesu dydaktycznego wywierają decydujący wpływ na konieczność ścisłego wiązania nauczania z wychowaniem?
- czy w procesie dydaktyczno-wychowawczym właściwie kształtujemy cechy osobowo-zawodowe dowódcy okresu pokojowego i wojny?
- co należy zrobić aby w większym stopniu rozwijać aktywność umysłową słuchaczy?
- jaka powinna być rola organizacji partyjnych w podnoszeniu rangi zasady jedności nauczania i wychowania słuchaczy w procesie studiów w ASG WP?
- jakie formy działania powinny stosować organizacje partyjne akademii w celu podnoszenia efektywności nauczania i wychowania słuchaczy?

4. Sposoby nasycenia procesu dydaktycznego wartościami wychowującymi

W akademii główne cele wychowawcze słuchaczy osiąga się w toku procesu dydaktycznego. Wymaga to wzbogacenia wszystkich elementów tego procesu o wartości wychowujące. Mówimy wówczas o nauczaniu wychowującym.

Treści nauczania powinny nie tylko dostarczyć słuchaczom określonego zasobu wiedzy, ale także - jeśli nawet nie głównie - kształtować ich wzorową postawę społeczno-polityczną i etyczną, naukowy światopogląd, walory intelektualne i cechy charakteru. Jeśli nawet rozpatrywać problem tylko w aspekcie treści, to należy uwzględnić, że dowodzenie jest również wielką sztuką kierowania zespołami ludzkimi. Od dowódcy wymaga się więc, obok rozległej wiedzy taktyczno-operacyjnej i technicznej, kierowania się w swej działalności podstawowymi założeniami ideowymi naszego ustroju, oraz zasadami pedagogiki a zwłaszcza zasadami wychowania wojskowego.

Biorąc pod uwagę charakter naszej uczelni, szczególną rangę należy nadać treściom umożliwiającym kształtowanie patriotyzmu. Stosując marksistowską analizę procesów dziejowych, należy w jeszcze szerszym stopniu wydobywać oraz ukazywać ludowy i demo-

kratyczny nurt naszych dziejów, kultywować i popularyzować postępowe, rewolucyjne i orężne tradycje narodu i państwa polskiego. Z dziejów tych trzeba eksponować te wydarzenia, idee, fakty, wzorce osobowe, które służą rozwijaniu socjalistycznej świadomości słuchaczy. Ma to wyjątkowe znaczenie ze względu na to, że wielu słuchaczy rozpoczynających studia w akademii słabo zna dzieje naszej ojczyzny.

Również w większym stopniu w treściach nauczania należy eksponować internacjonalizm, ukazując, że gwarancją rozwoju i bezpieczeństwa Polski jest sojusz i współpraca z bratnimi krajami socjalistycznymi, oparty na klasowej więzi oraz ideowo-politycznej wspólnocie interesów.

Wartości umożliwiające kształtowanie patriotyzmu i internacjonalizmu powinny mieć odzwierciedlenie w opracowywanych materiałach teoretycznych i ćwiczeniach oraz w zajęciach prowadzonych ze słuchaczami.

Duże możliwości w tym zakresie występują w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych prowadzonych w terenie oraz obozach letnich i zimowych. Zajęcia prowadzone na terenie walk oddziałów partyzanckich, walk regularnych jednostek Wojska Polskiego, jednostek Armii Radzieckiej stwarzają doskonałe warunki do głębokiego poznania przez słuchaczy wysiłku wyzwolenczego w minionych wojnach.

Przykłady żołnierskiego kunsztu i bohaterstwa przejawiane w omawianych walkach dobrze służą wyrobieniu przywiązania do najbliższych nam tradycji bojowych, uczą patriotyzmu a w tym poświęcenia dla ojczyzny, wywołują poczucie dumy z osiągniętego zwycięstwa, sprzyjają utrwaleniu zrodzonego w walkach przeciw wspólnemu wrogowi braterstwa broni z sojuszniczą Armią Radziecką.

Kształtowanie patriotyzmu i internacjonalizmu słuchaczy odbywa się nie tylko w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych ale i innych form zajęć. Wydaje się jednak, że należałoby większą

Nasza historia
wsp. zw.

polowa i więcej
przy

uwagę zwracać na wydobywanie wartości wychowawczych z wydarzeń historycznych, w toku zajęć grupowych zwłaszcza prowadzonych w terenie w rejonie Warszawy. Nauczyciele akademicki prowadzący zajęcia powinni wplatać w treści zajęć te wydarzenia historyczne, które miały miejsce w rejonie prowadzonych zajęć.

W większym stopniu należy także stosować metodę biograficzną, polegającą na studiowaniu dziejów życia i działalności wybitnych polskich lub zagranicznych dowódców, przywódców lub mężów stanu. Bliższe zapoznanie się z biografią takich ludzi mogłoby mieć niebagatelne znaczenie zwłaszcza z punktu widzenia kształtowania u słuchaczy pożądaných cech osobowości. Odwoływanie się do praktycznych wzorców skutecznego działania, błyskotliwych decyzji, przykładów szczególnego hartu ducha, umiejętności organizatorskich i kierowniczych, faktów ofiarności i poświęcenia może wywrzeć pozytywny wpływ na postawy zawodowe i społeczne absolwentów akademii.

Jak już wspomniano wiedza w akademii w znacznym stopniu podawana jest słuchaczom w gotowej niejako postaci. Jej przyswojenie wymaga tylko, pewnej aktywności recepcyjnej, posłużenie się jednak tą wiedzą nie stwarza zbyt wielu możliwości wychowawczych. Znacznie szersze są te możliwości wówczas, gdy słuchacze sami działają poznawczo. Dlatego też istnieje potrzeba szerszego stosowania form nauczania, bardziej aktywizujących słuchaczy. Chodzi zwłaszcza o stosowanie wykładów problemowych, konwersatoryjnych i panelowych. Wykłady te przybierają w swym przebiegu głównie postać rozwiązywania przez słuchaczy problemów. Istota nauczania wychowującego polega na tym, że nauczyciel akademicki pobudza słuchaczy do zarazem intelektualnej, jak i emocjonalnej aktywności zmierzającej do znalezienia rozwiązań. Słuchacz w trakcie wykładu powinien czynnie wydobywać z podanej mu problematyki zawarte w niej wartościowe wychowawczo treści,

Wartość wykładu wynika z treści i formy. Wskazanie na to, że wykład to nie tylko opowiadanie, ale przede wszystkim wywołanie myśli. Wskazanie na to, że wykład to nie tylko przekazanie informacji, ale przede wszystkim wywołanie myśli. Wskazanie na to, że wykład to nie tylko przekazanie informacji, ale przede wszystkim wywołanie myśli.

Wskazanie na to, że wykład to nie tylko przekazanie informacji, ale przede wszystkim wywołanie myśli. Wskazanie na to, że wykład to nie tylko przekazanie informacji, ale przede wszystkim wywołanie myśli. Wskazanie na to, że wykład to nie tylko przekazanie informacji, ale przede wszystkim wywołanie myśli.

a jednocześnie je przektywać. Przyczynia się to do wychowania intelektualnego słuchaczy.

*refleksyjny styl wykładowy
początkowo wyczerpujący*

Przygotowanie wykładów problemowych, konwersatoryjnych i panelowych jest przedsięwzięciem bardzo pracochłonnym, a zatem możliwości newszechnego ich stosowania przez poszczególne katedry raczej ograniczone. W tej sytuacji należy równolegle maksymalnie wykorzystywać możliwości aktywizowania słuchaczy tkwiące w wykładach tradycyjnych.

Ćwiczenia taktyczno-operacyjne w swej istocie zawierają wiele wartości wychowujących. Stanowią aktywizującą formę nauczania słuchaczy, powinny zmuszać ich do twórczego myślenia, samodzielnego rozwiązywania trudnych problemów, wykazywania zdolności organizacyjnych i kształtowania wielu innych cech, które powinien posiadać absolwent akademii. Czy jednak takie możliwości są w pełni wykorzystywane? Jedną z tych możliwości jest wychowanie słuchaczy przez pracę. Ma ono wielkie walory wychowawcze, zwłaszcza dla kształtowania takich postaw społecznych, jak: społeczne zaangażowanie, społeczna dyscyplina, społeczna odpowiedzialność. Stwarza także cenne okazje dla samowychowania słuchaczy, a więc rozwijania takich cech osobowych, jak: samodzielność, inicjatywa, odwaga osobista itp.

*przygotowanie ćwiczeń
dobre w PPH w szkole
na podstawie wytycznych
i metod kształtowania*

Aby jednak omawiana forma wychowania spełniła swój cel, praca powinna być traktowana przez słuchaczy z pełną odpowiedzialnością. W praktyce nie zawsze ten warunek jest spełniony. Zdarzają się wypadki słabego przygotowania się słuchaczy do zajęć, niechęci do poszukiwania własnych oryginalnych rozwiązań a odwrotnie korzystania z tzw. rozwiązań katedralnych lub rozwiązań kolegów, braku poczucia odpowiedzialności za realizację otrzymanego zadania i wiele innych. W sumie jeszcze dość często można zaobserwować u słuchaczy, zadawanie się tzw. przeciętnością.

*nie ma wyczerpania
wzrostu w godzinach
studenckich w czasie
wzrostu ochotniczo*

Wychowanie przez pracę powinno być realizowane nie przez

Sam fakt wdrażania słuchaczy do pracy. Rzeczywiste efekty tego wychowania odnoszą się do **osobowości** słuchaczy i wyrażają się jedynie w kształtowaniu dyspozycji określających ich stosunek do pracy i przejawiających się w **sposobie** jej wykonywania.

Do ich uzyskania niezbędne jest kształtowanie innego podejścia słuchaczy do pracy. Należy ukazywać im, że jest ona najlepszym i jedynym środkiem realizacji ich celów osobistych i ogólnospołecznych. Muszą jednak po temu być stwarzane odpowiednie warunki.

W procesie dydaktyczno-wychowawczym stosuje się różne metody nauczania i wychowania. Metody nauczania zawierają wiele elementów wychowujących, jednak bezpośredni wpływ na rezultaty wychowania wywierają metody wychowania. W literaturze pedagogicznej spotyka się różne klasyfikacje i **nazwy metod wychowania**.

Metody stosowane w akademii można ująć w trzy grupy:

- ✓ - metody wpływu osobistego;
- ✓ - metody wpływu sytuacyjnego;
- ✓ - metody kierowania samowychowaniem.

Do pierwszej grupy należą: wysuwanie sugestii; perswazja, działanie przykładem osobistym, wyrażanie aprobaty i dezaprobaty; natomiast do drugiej: nagradzenie wychowawcze, karanie wychowawcze, instruowanie, organizowanie doświadczeń słuchacza.

Ponadto wychowawcze aspekty zawierają w sobie niektóre naturalne właściwości studiów w akademii, która jest uczelnią wojskową, takie jak: tok i porządek życia wojskowego, ceremonial wojskowy, zasady etyki i obyczaje żołnierzy zawodowych ludowego Wojska Polskiego, działalność partyjna, działalność społeczna słuchaczy itp.

Warto podkreślić, że nie ma metod uniwersalnych, rozwiązujących wszystkie problemy wychowawcze, w każdych warunkach i w stosunku do każdego słuchacza. Doświadczenie uczy, że metody wychowania należy stosować kompleksowo, dobierając je zależnie od kon-

kretnych sytuacji pedagogicznych.

Jedną z powszechnie stosowanych metod wychowania słuchaczy jest działanie przykładem osobistym. Należy jednak pamiętać, że nie dokonuje się ono automatycznie. Słuchacz szuka w naśladownictwie rozwiązania własnych problemów, które uznaje za najbardziej dla siebie przydatne i do których ma zaufanie na podstawie dotychczasowych doświadczeń. Nie można więc oczekiwać, że będzie on brał przykład z nauczyciela, któremu przypisuje całkiem inne cechy niż te, jakie sam posiada, i do którego nie ma zaufania. Dlatego przykład nauczyciela akademickiego wychowuje tylko wtedy, kiedy cieszy się on uznaniem, gdy przestrzega zasady jedności słów i czynów, kiedy nauczyciel akademicki wymaga również wiele od siebie, jak i od słuchaczy. Osobowość nauczyciela, jego postawa, sposób życia, zachowanie pozostawiają niezatarte ślady w rysach charakteru i postępowaniu słuchaczy. Ideowość, wysoka kultura, takt, opanowanie, wrażliwość, stanowczość, zaangażowanie, pracowitość, zdyscyplinowanie, nienaganny wygląd zewnętrzny, życzliwość, a nade wszystko głęboka znajomość swojej specjalności i spraw wojska - wszystko to przejawiane w codziennej działalności stanowi dobry wzór dla słuchaczy.

nie bez znaczenia dla wychowania jest również baza szkoleniowa akademii. Wysoka jej jakość i umiejętne wykorzystanie stanowi dobre uzupełnienie treści wychowania, ułatwia i zarazem uatrakcyjnia proces wychowawczy. Z analizy bazy szkoleniowej akademii wynika, że nie zawsze spełnia powyższe wymagania.

Niekiedy dotyczy to spraw istotnych np. braku dostatecznej ilości niektórych wydawnictw jak "Regulamin walki Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, część I /dywizja-pułk/", ale często dotyczy to rzeczy drobnych, jak niesprawny mikrofon, słabo widoczny schemat, niewłaściwie wykonany foliogram itp. W sumie nie sprzyja to wychowaniu i takich sytuacji

nie bez znaczenia
zobowiązań
funkcyjnych?

tolki

nie należy unikać.

Centralną postacią procesu dydaktycznego a więc i wychowania jest słuchacz. Jest on człowiekiem dorosłym, posiadającym pewne doświadczenie życiowe i niezbyt podatnym na oddziaływanie wychowawcze. Jego sposób myślenia nie w pełni jest zgodny z tzw. ideałem wychowawczym jaki chcemy ukształtować w akademii. Stąd istnieje potrzeba kształtowania u niego postawy innowacyjnej odnoszącej się właśnie do sfery myślenia. Polega ona na niezadawaniu się dotychczasowymi rozwiązaniami i wykazywaniu stałej tendencji do poszukiwania nowych, bardziej doskonałych. Słuchacza o takiej postawie powinno cechować przede wszystkim niezłomne przekonanie, że nie ma takiego rozwiązania, którego nie można by zastąpić doskonalszym, jak również, że lepsze rozwiązanie jest osiągalne, choć wymaga niekiedy uporczywych prób i poszukiwań.

Taka postawa nie ma nic wspólnego z tzw. krytykanctwem, którego przejawy dość często u słuchaczy można zaobserwować. Wyrazem tego między innymi są wygłaszane przez nich fatalistyczne opinie dotyczące państwa, wojska, akademii i wielu innych spraw. Z punktu widzenia wychowania jest to zjawisko niebezpieczne, może doprowadzić do kompleksów, wyrażających się w tym, że wszystko co "polskie - nasze" będzie w ich świadomości uosobieniem niedoskonałości. Zjawisko to jest niepożądane i powinno być eliminowane poprzez odpowiednio prowadzoną działalność wychowawczą.

Decydującym ogniwem w procesie dydaktyczno-wychowawczym akademii są nauczyciele akademicy, zwłaszcza ci, którzy uczą określonego przedmiotu. Wielu z nich - w miarę potrzeby - pełni także i inne funkcje, które zwiększają możliwości oddziaływania wychowawczego np. kierownika grupy taktycznej, kierownika pracy dyplomowej, opiekuna koła naukowego itp. O efektach ich działalności wychowawczej decydują jednak przede wszystkim nowe jakości

wprowadzane do praktyki wychowawczej. Dlatego powinni uwzględniać konieczność torowania drogi nowatorskim koncepcjom i ciągłemu poszukiwaniu nowych, coraz skuteczniejszych rozwiązań w zakresie nauczania i wychowania.

Nie jest to jednak zadanie łatwe. Z praktyki wiadomo, że prawie każda nowość napotyka na opory ludzi niechętnych zmianom. Przykładem tego może być wprowadzenie wykładu panelowego. Mimo, że słuchacze opowiadają się za jego powszechnym zastosowaniem, to jednak znaczna część nauczycieli, zwłaszcza starszych wiekiem, do wykładu tego podchodzi z rezerwą. Odnosi się wrażenie, że widzą korzyści jakie on daje, jednak obawa przed niekonwencjonalnym jego przygotowaniem i prowadzeniem powoduje, że nie może on znaleźć szerszego zastosowania.

Dość często słyszy się opinie nauczycieli akademickich, że kierownicy grup taktycznych nie mają właściwych warunków do wychowywania słuchaczy. Przyczyną tego jest brak uprawnień dyscyplinarnych. Był okres kiedy rola kierownika grupy w systemie dydaktyczno-wychowawczym była wyjątkowa. Odpowiadał on za wyszkolenie słuchaczy, ich wychowanie i dyscyplinę. Sprawował zatem władzę dyscyplinarną, co zgodnie z Regulaminem Dyscyplinarnym Sił Zbrojnych PRL, zobowiązywało go jako bezpośredniego przełożonego do "szybkiego i dokładnego poznawania osobowości podwładnych, szczególnie ich zalet, zamiłowań wad, a ponadto stosunku do służby wojskowej oraz problemów służbowych i osobistych".^X Było to niezbędne do "skutecznego oddziaływania wychowawczego ... doboru i racjonalnego stosowania wyróżnień, kar i innych środków dyscyplinarnych, w zależności od cech osobowości żołnierza".^{XX}

Obecnie kierownik grupy władzy dyscyplinarnej nie posiada. Nie mają jej również jego bezpośredni przełożeni tzn. kierownicy zakładów, szefowie katedr i ich zastępcy. Jednak w dalszym ciągu ponosi pełną odpowiedzialność za wyszkolenie i wychowanie.

X/ Regulamin Dyscypliny Sił Zbrojnych PRL, s. 16-17

XX/ Tamże, s. 17

natomiast za dyscyplinę w praktyce tylko podczas prowadzonych zajęć. Pełnię władzy dyscyplinarnej posiadają dowódcy kursów i komendanci wydziałów oraz ich zastępcy. Czy utrudnia to, czy ułatwia wychowanie? Napewno trudno o jednoznaczną odpowiedź. Faktem jest, że wówczas kiedy kierownik grupy posiadał uprawnienia do udzielania wyróżnień i kar, to z różnych względów bardzo rzadko z nich korzystał. Kary dyscyplinarne z reguły wymierzał komendant akademii, a niekiedy dowódcy kursów lub szefowie katedr. Być może, iż sprawowanie władzy dyscyplinarnej posiada w naszej uczelni aspekt bardziej psychologiczny niż praktyczny. Na pewno jest to problem bardzo wdzięczny do dyskusji.

Jakość wychowania słuchaczy zależy nie tylko od nasycania procesu dydaktycznego wartościami wychowującymi. Jest wiele innych dziedzin działalności akademii, które w sposób istotny mogą przyczynić się do osiągania celów wychowawczych. Nie zawsze jednak przebiega tak, jak byśmy sobie tego życzyli. Jej usprawnienie wymaga między innymi wyjaśnienia:

- w jaki sposób należy zwiększać zainteresowanie słuchaczy życiem kulturalnym Stolicy, jej historią i zabytkami kultury?
- co zrobić aby wyeliminować u słuchaczy przejawy braku szczerości - wypowiedzenia innych opinii na ten sam temat w wypowiedziach oficjalnych i innych w tzw. "szczerych rozmowach"?
- co zrobić aby nie trzeba było staczać ze słuchaczami ciągłych batalii o ich regulaminowy wygląd zewnętrzny?
- dlaczego słuchacze udział w akademiach okolicznościowych traktują jako zło konieczne - co zatem zrobić aby stały się one atrakcyjną formą wychowania słuchaczy?
- co zrobić aby wewnętrzne uroczystości organizowane przez słuchaczy np. z okazji zakończenia roku akademickiego, zdania egzaminów, obrony prac dyplomowych itp. stały się okazją do wychowywania w trzeźwości?

wymagania, wyjątki
do katedr, implikacji
należy
W. Kowalski

do tego zwrócić uwagę
na wypracowanie i
przygot. w. Kowalski

- jak wyplenić u słuchaczy przypadki nadużywania alkoholu, wulgaryzmy językowe, przypadki niewłaściwego zachowania się w internatach, kasynach a nawet w salach wykładowych i rekreacyjnych?
- dlaczego występują w naszej uczelni przejawy narzekania słuchaczy na ciągłe przeciążenie pracą, uciekania od odpowiedzialności, walki o jak największą ilość dni wolnych i malkotectwa?
- jak powinny być organizowane zebrania grup partyjnych i POP słuchaczy aby stały się one wzorem do naśladownictwa w podległych absolwentom akademii jednostkach?

Są to tylko niektóre pytania dotyczące sfery poza dydaktycznej, a które są bardzo istotne dla wychowania słuchaczy i ciągle pozostają bez odpowiedzi.

Proponowane p r o b l e m y do przemyślenia i dyskusji:

- w jakim stopniu nauczanie powinno być nasycone wartościami wychowującymi aby można było mówić o nauczaniu wychowującym?
- jaki jest związek między metodami nauczania i metodami wychowania słuchaczy - które metody wychowania dają najlepsze efekty wychowawcze?
- w czym przejawia się innowacyjność nauczyciela akademickiego w nauczaniu wychowującym słuchaczy?
- co zrobić aby wychowanie realizowane w procesie dydaktycznym ściślej powiązać z wychowaniem realizowanym w sferze poza dydaktycznej, dla osiągnięcia ogólnego celu wychowania?

5. Znaczenie kultury pedagogicznej i mistrzostwa dydaktycznego nauczyciela akademickiego w kształtowaniu modelu osobowo-zawodowego absolwenta ASG WP.

Wiele czynników składa się na kształtowanie modelu osobowo-zawodowego absolwenta ASG WP^x, wiele z nich pomaga lub utrudnia rozwój słuchaczy. Często są to czynniki niezależne od akademii, znacznie częściej zależą jednak od niej samej. Spośród tych ostatnich jedną z głównych ról spełnia działalność dydaktyczno-wychowawcza nauczycieli akademickich - zwana krócej działalnością pedagogiczną - a zwłaszcza ich kultura pedagogiczna i mistrzostwo dydaktyczne.

Kultura pedagogiczna wyraża się przede wszystkim w stosunku emocjonalnym nauczyciela do słuchacza. Stosunek ten powinien być zawsze nacechowany życzliwością, lojalnością, poszanowaniem godności słuchacza i poważnym traktowaniem jego osoby.

Nauczyciel akademicki o dużej kulturze pedagogicznej realizuje ten typ stosunków, kiedy w postępowaniu swoim stara się:

- podnosić poczucie osobistej wartości słuchacza;
- odnosić się do słuchacza życzliwie i wyrozumiale;
- odnosić się z powagą, zrozumieniem i dyskrecją do postępowania słuchacza;
- odwoływać się do ambicji, rozsądku, dojrzałości i samodzielności słuchacza;
- życzliwie i uważnie uwzględniać prośby i życzenia słuchacza;
- sprawiedliwie, konsekwentnie i w sposób otwarty, ale nacechowany życzliwością oceniać słuchacza.

Nie wystarcza jednak, aby nauczyciel akademicki odnosił się życzliwie w stosunku do słuchaczy, konieczne jest również, aby

x/ Model osobowo-zawodowy absolwenta ASG WP, zawarty jest w Planie studiów dyplomowych w ASG WP. Wyd. ASG WP, Warszawa 1986 r. Jego zasadnicze elementy przedstawia załącznik nr 5.

czynił to w poprawnej pod względem obyczajowo-kulturowej formie. Wobec słuchacza obowiązuje nauczyciela zawsze wierne, choć oczywiście, nie przesadne, możliwie naturalne trzymanie się zasad pełnienia roli przełożonego. Nie może on skutecznie kształtować takich cech osobowych słuchacza jak postępowanie zgodne z obowiązującymi normami, zdyscyplinowanie, poczucie godności i honoru, jeśli traktuje go lekceważąco, lub nawet poniża go, jest nieuprzejmy, przejawia brak taktu itp.

Na kulturę pedagogiczną nauczyciela akademickiego składają się także przejawy właściwego stosunku do samego siebie, a przede wszystkim skromność, umiar i dyskrecja w eksponowaniu własnej osoby. Z tego punktu widzenia wszelkie zachowania podnoszące własną wartość lub zasługi np. wynikające z udziału w II wojnie światowej, uczestnictwa w walce z bandami, chlubienie się rzekomą praktyką w dowodzeniu wojskami, przecenianie swoich osiągnięć naukowych, itp. a także odsłanianie przed słuchaczami spraw osobistych poza dydaktycznych należy uznać za niezgodne z wymaganiami kultury pedagogicznej. Nie sprzyja ono także kształtowaniu osobowości słuchaczy.

Mistrzostwo dydaktyczne jest swego rodzaju synonimem wzorowego pełnienia funkcji dydaktyczno-wychowawczej przez nauczyciela akademickiego. Chodzi o to, aby nie był on człowiekiem przeciętnym a "mistrzem" w swoim zawodzie. Nie wdając się w złożone rozważania dotyczące cech specyficznych mistrzostwa dydaktycznego można przyjąć, że mistrzem dydaktycznym jest nauczyciel akademicki, który doskonale potrafi stosować podstawowe zasady oddziaływania pedagogicznego na słuchaczy.

Pierwszą z nich jest zasada wychowania ideaowego, nazywana też zasadą zaangażowania społecznego. Znaczenie tego zaangażowania zależy od układu wartości wychowawczych, do którego się ono od-

nosi. Zgodnie z "modelem osobowo-zawodowym" za dominującą wartość dla słuchaczy akademii uważa się sam ustrój socjalistyczny. Drugą równie fundamentalną wartość stanowi patriotyzm, uczucie przywiązania do kraju ojczystego, jego historii, teraźniejszości i troska o jego przyszłość.

Zaangażowanie społeczne, wiąże się z dostrzeganiem sensu ludzkiego życia w wartościach społecznych, związanych z dobrem społeczeństwa, ojczyzny, wojska. Dobro to mają słuchacze pojmować jako wartość współtworzoną przez wszystkich, za którą więc i każdy słuchacz z osobna, i wszyscy razem są odpowiedzialni. Dlatego też studia w akademii powinni traktować nie jako ich wyłączną sprawę, a część ogólnego dobra naszej ojczyzny. Powinno to być siłą napędową do osiągania jak najlepszych wyników w nauce - do przodowania - a tym samym środkiem w walce z przeciętnością.

Dla każdego pedagoga - mistrza dydaktyki - jest sprawą bezsporną, że wychowanie bezideowe jest po prostu złym wychowaniem. Mając to na uwadze należy wszakże uczynić wszystko, aby ta doniosła zasada wychowania socjalistycznego była realizowana w sposób gwarantujący jej głęboką skuteczność zwłaszcza w kształtowaniu takich cech osobowo-zawodowych słuchaczy jak wzorowa postawa społeczno-polityczna, naukowy światopogląd i cechy charakteru.

Na drugim miejscu wymienić należy zasadę oddziaływania pozytywnego. Słuchacze na ogół niechętnie poddają się wszelkim nakazom i zakazom jeśli nie są przekonani co do ich celowości. Chętnie natomiast robią to, czego się od nich oczekuje, gdy się nawiąże do dobrych stron osobowości, do drobnych choćby zalet charakteru np. ambicji, honoru, odwagi lub godności. Natomiast oddziałując drogą negatywną jeśli nawet osiągnie się sukces, to jest on zwykle połowiczny, bądź tylko pozorny. Nie apelując do wartości uznawanych przez słuchaczy, do ich własnych celów życiowych, potrzeb i motywów - oddziaływanie to nie trafia do

głębszych warstw świadomości, nie przetwarza niechętnych w entuzjastów, a więc nie przynosi oczekiwanych efektów. Przy tym nie jest to sprawa jakiejś taktyki wychowawczej stosowanej przez nauczyciela, lecz samej istoty oddziaływania wychowawczego, któremu bliższe jest hasło "Bądź dobrze przygotowany do zajęć" niż "Przebywaj na sali grupowej podczas nauki własnej".

Trzecią zasadą, którą powinien się kierować nauczyciel akademicki, jest zasada polegająca na stawianiu słuchaczom wysokich wymagań okazując im zarazem jak najwięcej szacunku. Innymi słowy, powodzenie oddziaływania wychowawczego zależy od równowagi i harmonii między wymaganiami stawianymi słuchaczom a respektem im okazywanym.

Umiejętne przestrzeganie tej zasady nie jest sprawą łatwą. Dwie zwłaszcza postawy stoją temu na przeszkodzie. Jedną z nich jest liberalizm, polegający na przekonaniu, że można zaufać samym słuchaczom, zostawiając im pełnię swobody - w myśl porzekadła "słuchacz jest człowiekiem dorosłym i odpowiada sam za siebie". Stwarza to możliwości do lekceważenia przez słuchaczy dyscypliny społecznej, a dyscypliny studiów w szczególności, do uprawiania sztuki prześlizgiwania się przez kolejne lata studiów, do braku emocjonalnego stosunku do zajęć w akademii.

Na przeciwnym biegunie można postawić autorytaryzm, postawę równie niewłaściwą u każdego nauczyciela akademickiego. Przejawia się on w łamaniu woli i samodzielności słuchaczy, narzucaniu własnych poglądów, w bezkompromisowości, niekiedy wręcz w despotyzmie i ujarzmianiu woli. Postawa ta prowadzi do silnych konfliktów, a zarazem do dwulicowości w postępowaniu słuchaczy, wpływa więc szkodliwie na zdrowie psychiczne i znakomicie sprzyja powstawaniu bariery psychologicznej między nauczycielami akademickimi a słuchaczami.

Kształtowanie osobowości słuchaczy, zgodnie z modelem osobowo-zawodowym, wymaga mistrzostwa dydaktycznego w poszukiwaniu rozwiązań zawartych między tymi ekstremami. W oddziaływaniu pedagogicznym na-

leży brać pod uwagę systematyczne nasilanie w toku studiów czynnika autonomii, rozwijania samodzielności i postawy twórczej, te wartości wychowawcze osiąga się jednak przez systematyczne stawianie słuchaczy wobec coraz trudniejszych zadań, przez wyrabianie poczucia odpowiedzialności za swoje czyny.

Właściwe kształtowanie osobowości słuchaczy wymaga również umiejętnego łączenia zadań dydaktycznych i wychowawczych. Zadania wychowawcze nie mogą być zbywane powierzchownym, formalistycznym ich wypełnieniem lub przesuwaniem na plan dalszy, a nawet pomijane. W akademii zdarza się, że nauczyciel akademicki, będąc zazwyczaj lepiej przygotowanym do pracy dydaktycznej i pod kątem jej efektów bardziej kontrolowanym i rozliczanym, skłonny jest uznawać zadania wychowawcze za nie mieszczące się w kręgu jego podstawowych obowiązków. Sprzyja temu fałszywe przekonanie niektórych nauczycieli, że dobre nauczanie jest jednocześnie zawsze także dobrym wychowaniem, lub też że wyniki nauczania są niezależne od pracy wychowawczej. Właściwe pojmanie współzależności nauczania i wychowania, niewątpliwie przyczyni się do osiągania jeszcze lepszych wyników w kształtowaniu cech osobowo-zawodowych, jakie powinien mieć absolwent naszej uczelni.

Proponowane p r o b l e m y do przemyślenia i dyskusji:

- czy model osobowo-zawodowy absolwenta ASG WP posiada znaczenie praktyczne w nauczaniu i wychowaniu słuchaczy?
- jaki jest wpływ kultury pedagogicznej i mistrzostwa dydaktycznego nauczycieli akademickich na możliwości kształtowania osobowości słuchaczy zgodnie z modelem osobowo-zawodowym absolwentów ASG WP?
- w jakim stopniu w procesie dydaktyczno-wychowawczym akademii występuje zjawisko liberalizmu i autorytaryzmu, jak należy im przeciwdziałać?

- czy i w jakim stopniu jest konieczne, aby nauczyciel akademicki reprezentował ideał osobowości co najmniej przybliżony do osobowości zawartej w modelu osobowo-zawodowym absolwenta ASG WP, a więc do osobowości, którą ma kształtować?
- jakie należy stosować przedsięwzięcia aby zmniejszyć dysproporcje pomiędzy przygotowaniem nauczycieli akademickich do realizacji zadań dydaktycznych i zadań wychowawczych?

x

x

x

W opracowaniu przedstawiono tylko niektóre zagadnienia jednostki nauczania i wychowania. Każde z tych zagadnień zostało zakończone propozycjami problemów do przemyślenia i dyskusji. Nie oznacza to jednak, że w czasie dyskusji nie mogą być podjęte inne problemy, istotne dla jednostki nauczania i wychowania.

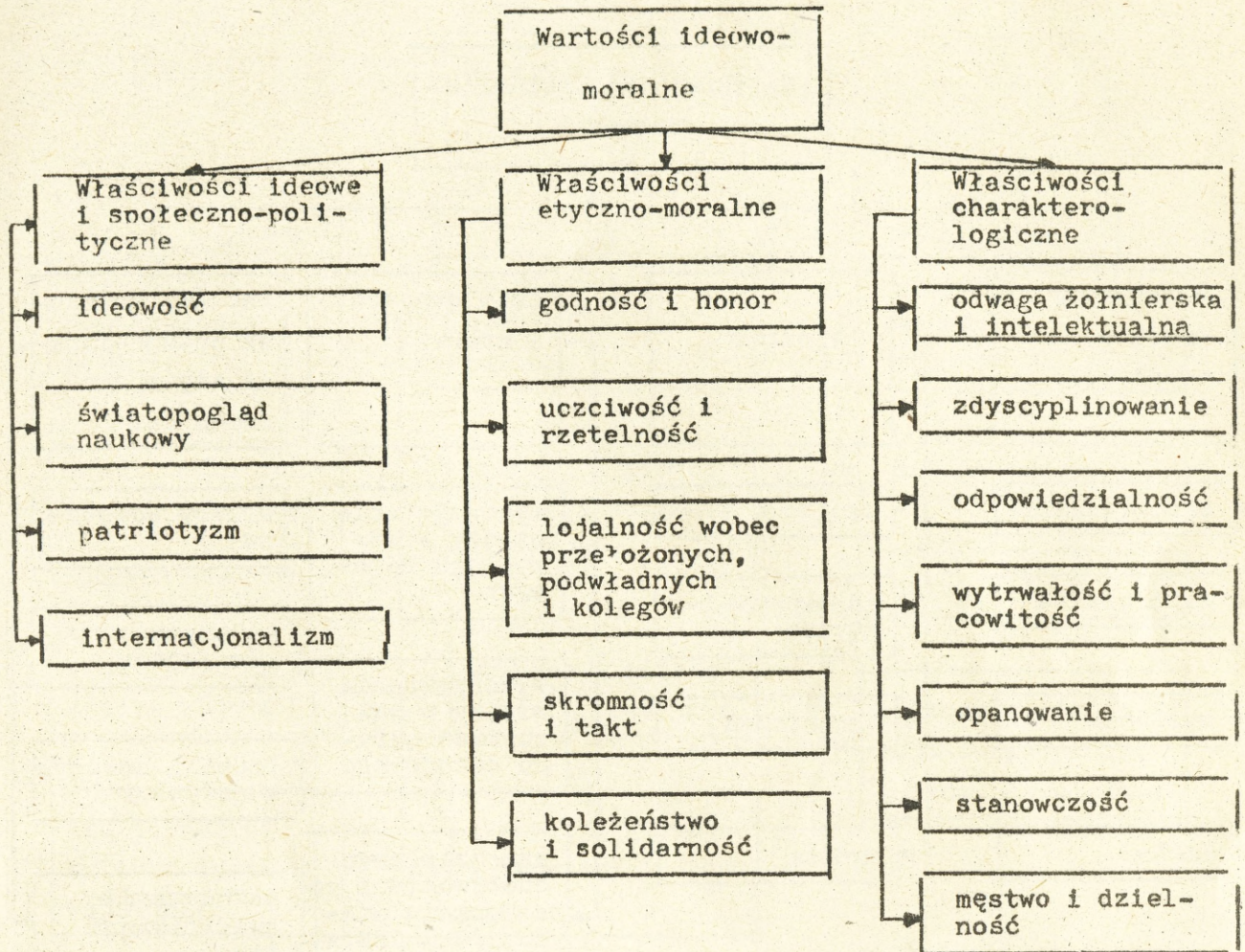
B I B L I O G R A F I A

1. Biuletyn Komitetu Uczelnianego PZPR ASG WP - 1/87. Materiały z konferencji sprawozdawczo-wyborczej ASG WP - 22.10.1986 r. Wyd. ASG WP, Warszawa 1987 r.
2. J. Bogusz. Dydaktyka wojskowa. Wyd. MON, Warszawa 1983 r.
3. Doskonalenie systemu poznawania oraz kształtowania stanu moralno-politycznego i nastrojów w procesie kształcenia kadr dowódczo-sztabowych w ASG WP. Wyd. ASG WP, Warszawa 1978 r.
4. K. Jaakot. Wychowanie w szkole wyższej. Wyd. PWN, Warszawa 1984 r.
5. Karta praw i obowiązków wojskowego nauczyciela akademickiego. Wyd. MON, Warszawa 1980 r.
6. J. Legowicz. O nauczycielu. Filozofia nauczania i wychowania. Wyd. PWN, Warszawa 1975 r.
7. W. Magoń. Metodyka wychowania wojskowego. Wyd. WAP, Warszawa 1979 r.
8. H. Muszyński. Zarys teorii wychowania. Wyd. PWN, Warszawa 1980 r.
9. W. Okoń. Elementy dydaktyki szkoły wyższej. Wyd. PWN, Warszawa 1971 r.
10. W. Okoń. Słownik pedagogiczny. Wyd. PWN, Warszawa 1975 r.
11. Plan studiów dyplomowych w Akademii Sztabu Generalnego WP. Wyd. ASG WP, Warszawa 1986 r.
12. Regulamin dyscyplinarny Sił Zbrojnych PRL. Wyd. MON, 1977r.
13. Statut Akademii Sztabu Generalnego WP, im. gen. broni Karola Świerczewskiego. Wyd. ASG WP, Warszawa 1975 r.
14. B. Suchodolski. Pedagogika. Wyd. PWN, Warszawa 1980 r.
15. Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP. Podręcznik. Wyd. ASG WP, ILW, Warszawa 1984 r.
16. Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej. Wyd. ASG WP, Warszawa 1974 r.

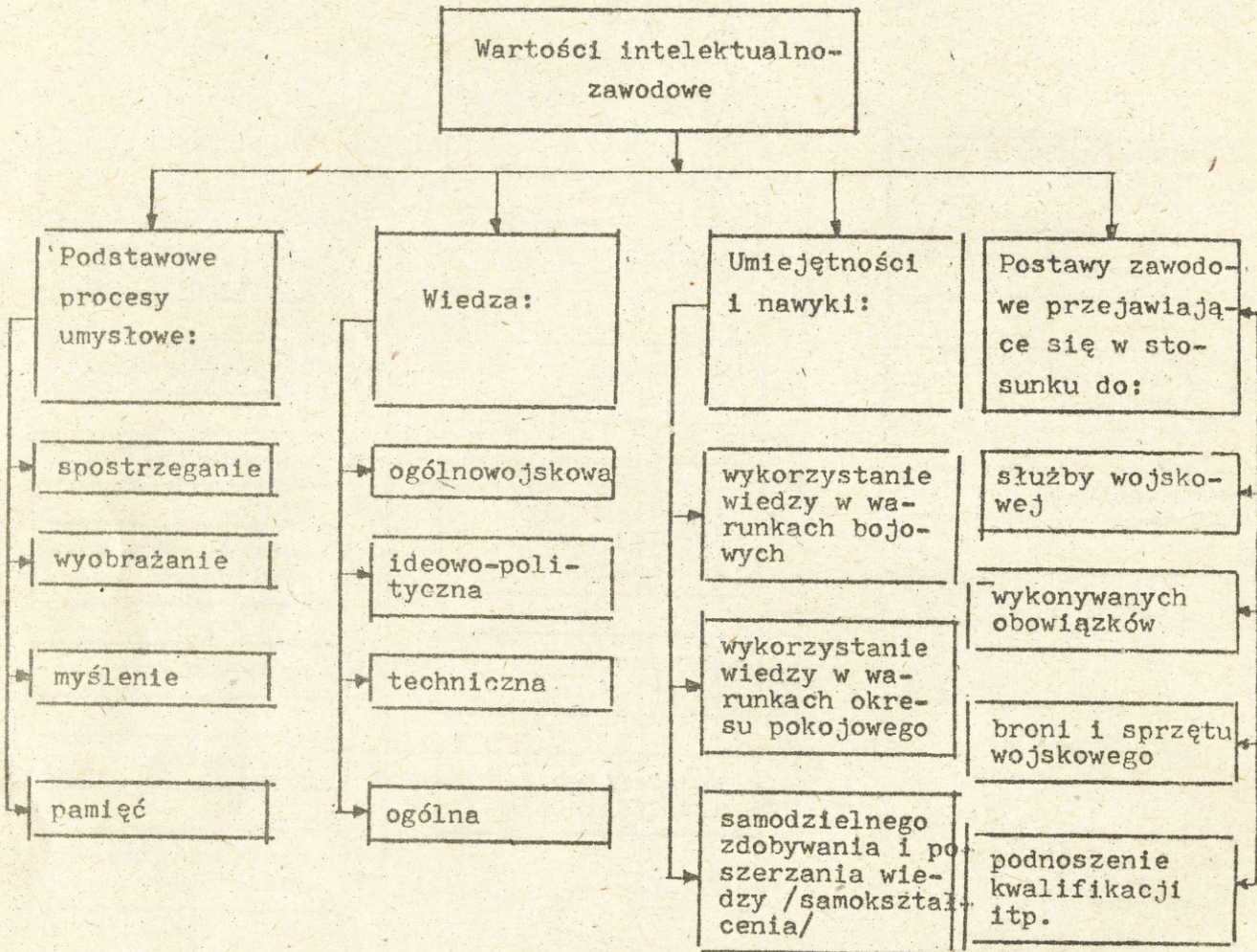
17. K. Żegnałek. Podstawy teorii wychowania wojskowego. Cz. I i II.

Wyd. ASG WP, Warszawa 1982 r.

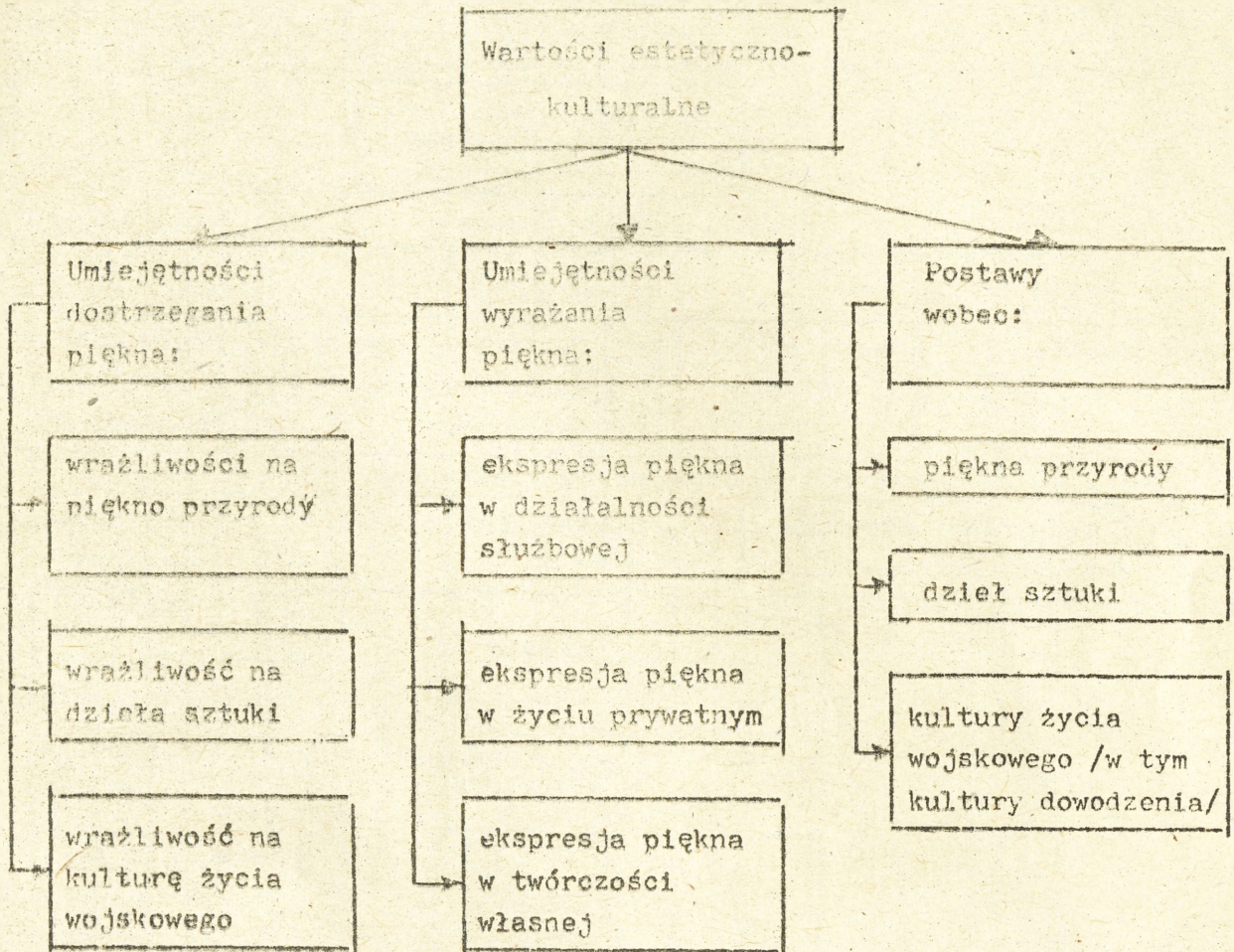
Struktura wartości ideowo-moralnych

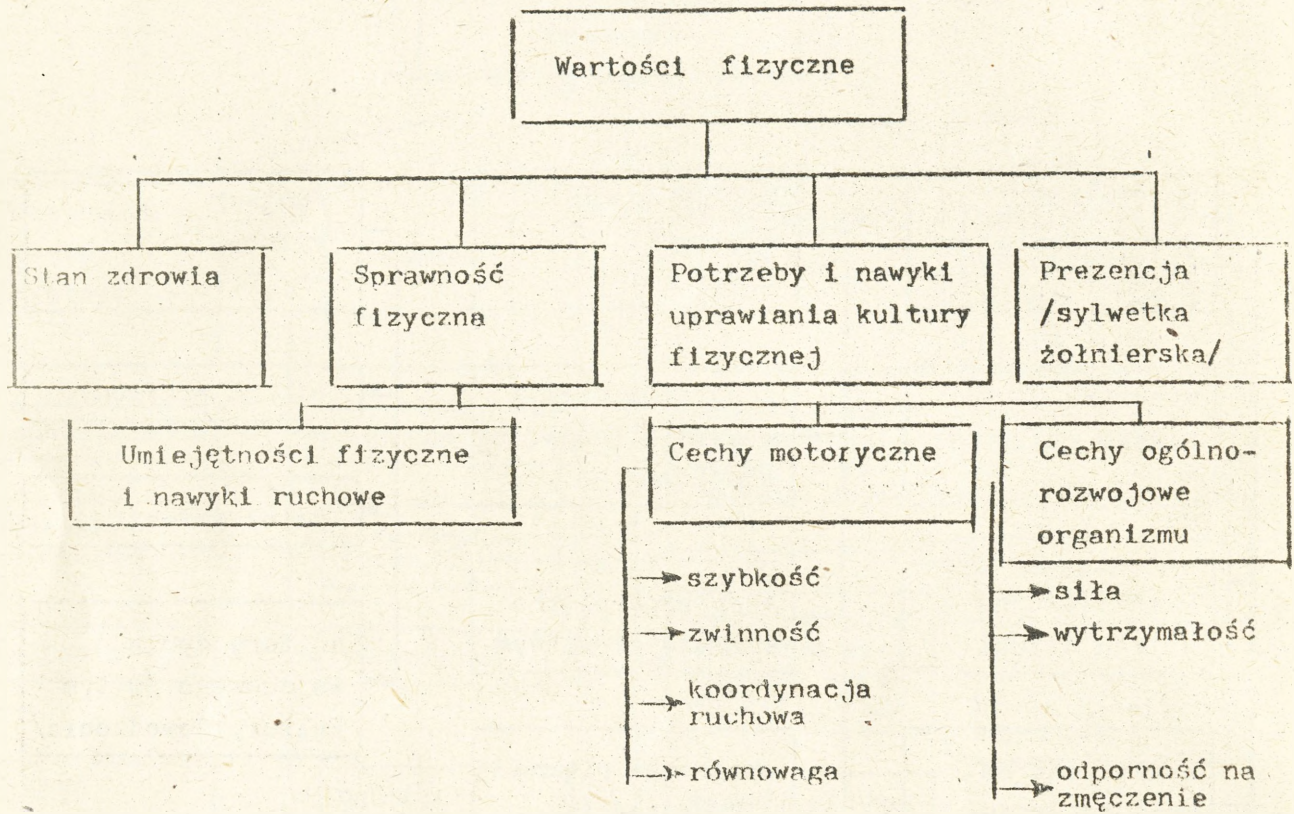
Struktura wartości intelektualno-zawodowych

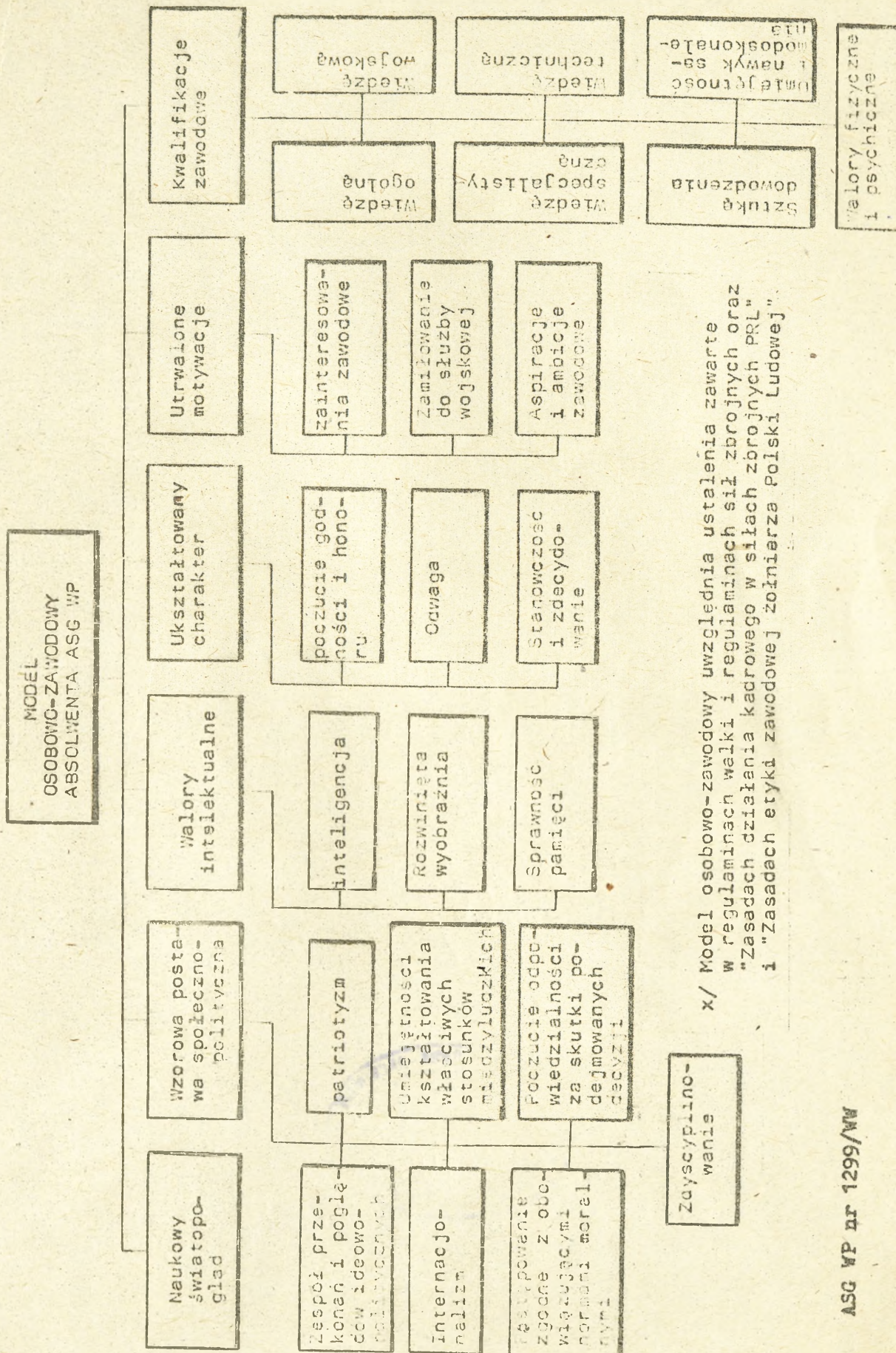
Struktura wartości estetyczno-kulturalnych

Struktura wartości fizycznych

Załącznik nr 5

x/ Model osobowo-zawodowy uwzględnia ustalenia zawarte w regulaminach walki i regulaminach sił zbrojnych oraz "Zasadach działania kadrowego w siłach zbrojnych PRL" i "Zasadach etyki zawodowej żołnierza Polskiej Ludowej".

ASG WP nr 1299/W

